

SZENT BEDA VENERABILIS, Tiszteletreméltó Beda
(Monkton, 673 – Jarrow, 735)

Egyházatya, bencés szerzetes. Életének jelentős részében a jarrow-i (Anglia) zárdában élt, és a tudomány minden ágának művelése mellett tanítással is foglalkozott. Azonban mint tudós szerzetes eljutott Rómába, és zarándoklásának emlékére írásba foglalta az ősi népmondást:

„Amíg a Colosseum áll, Róma állni fog:
Amikor a Colosseum elpusztul, Róma is elpusztul
És ha Róma elpusztul, összedől a világ.”

Híre az egész világon elterjedt, megírta az angol egyház történetét, de sokoldalúságát mutatja, hogy több matematikai és csillagászati munkája is ismert. 703-ban írott *De temporibus* Az időről című művét a húsvétszámítás bevezetőjének tekintik. *De temporum ratione* (Az idő számításáról) munkája bevezetőt tartalmaz a kozmosz hagyományos ókori és középkori felfogásáról, amely elmagyarázza, hogyan hat a gömbölyű Föld a fény változására, hogyan befolyásolja a Nap és a Hold évszaki mozgása az újhold változó alakját esteledéskor, s milyen mennyiségi összefüggés van az apály és a dagály között egy adott helyen, és milyen utakat ír le a Hold egy nap alatt. Beda kiszámította a világ korát a teremtés óta, melyet ő Kr. e. 3952-re tett. Emiatt eretnekséggel vádolták, mert ellentmondott az akkori nézeteknek. Amikor hírül vitték neki „részeg bugrisok” vádjait, egy Plegwinnek írt levelében cáfolta ezeket. E csillagászati művek mellett könyvet írt *De natura rerum* (A dolgok természetéről) címmel, melyet Sevillai Izidor hasonló című munkájára alapozott. Művei olyan nagy hatásúak voltak, hogy a IX. század vége felé Notker Balbulus, Sankt Gallen-i szerzetes azt írta róla: „Isten, a természetek elrendezője a Teremtés negyedik napján fölemelte Keletről a Napot, a világ hatodik napján pedig fölemelte Nyugaton Bedát, hogy új Napként világítsa meg az egész Földet.”

Életében több mint hatvan könyvet írt, ezek többsége fennmaradt. Művei számtalan kiadást értek meg, még halála után több mint ezer esztendővel is jelentek meg könyvei. XIII. Leó pápa 1894. november 13-án egyházdoktorrá avatta, azaz Doctor Ecclesiae címmel tüntette ki, és ünnepét az egész egyházra kiterjesztette. 1935-ben XI. Piusz pápa szentté avatta.

SZENT VIRGIL

(Írország, 700 ? – Salzburg, 784)

Az első salzburgi püspök, a Szent Péter-kolostor apátja, Szent Rupert utóda és nagy tisztelője. Virgil már a VIII. században tanította, hogy a világ nem korong, hanem gömbölyű. Nem az első ilyen gondolat az emberiség történetében, de keresztények között mindenképpen az egyik legelső. A matematikával, csillagászáttal, történelemmel foglalkozó főpap – egyes feltételezések szerint – Aethicus álnéven írta *Kozmográfia* című művét. Ennek a könyvnek egyik oldalán – Vékony Gábor szerint – a Kárpát-medencei rovásírás ábécéje látható, amit Aethicus ábécéje néven ismer a tudomány. Műveiből viszonylag kevés maradt fenn.

GERBERT D'AURILLAC, II. SZILVESZTER PÁPA

(Aurillac, 945 k. – Róma, 1003)

Az ezredforduló egyik legkiemelkedőbb tudós elméje. Születési helye és ideje bizonytalan, néhány szerző Aurillac község nevét említi és 946-ot. Annyi bizonyosnak tűnik, hogy az aurillaci bencés apátságban tanult. Bencés szerzetesként nemcsak a keresztény bölcseletben, valamint a hittudományban volt jártas, hanem az arab filozófusok munkáit is kiválóan ismerte. Valószínűleg ők avatták be a számtan és a mértan

rejtelseibe. Elsőnek használta az arab számokat, és a szorzás-
osztás műveleteit – az araboktól átvéve – terjesztette. Mind-
ezt az arab műveltséget európai központjában, Córdobában
tanulta. Itt szerezhette azokat az ismereteit, melyek révén el-
készítette az abakuszt. Magdeburgban tanítványa, III. Ottó
német-római császár számára napórát készített. A zenében,
matematikában, a csillagászatban és az asztrológiában igen
járatos volt. Kiváló mechanikai ismeretei révén orgonákat
készített, és próbálkozott a gőz segítségével az orgonasípok
megszólaltatásával. Mindössze 4 éves pápasága alatt sok időt
töltött a lateráni pápai palota egyik tornyában, ahol tudomá-
nyos kísérleteit folytatta. Már életében magyarázkodnia kel-
lett, hiszen sokan az ördöggel cimboráló, bűnös varázslónak
tartották. Kéziratban fennmaradt akkori védekezése:

„Amikor dicsőség volt a tudatlanság, akkor a tudatlan azt
hitte, hogy varázsló voltam. Pedig a sírok beszéde az, hogy
példás jámborság, feddhetetlen erkölcs és mély vallásosság
volt az életem.”

Kortársait messze felülmúló – titkos tudományokban való –
jártassága, gyakorlati érzéke az új találmányok megszerkesz-
tésében, mindemellett szédületes egyházi pályafutása miatt
irigyei valóban az ördöggel cimborálónak tartották. A három
R betű (*Reimsben tanult és tanított – Ravenna érseke volt pápává
választása előtt – Rómában választották pápává*) nagyban hozzá-
járult, hogy az akkor babonás, tanulatlan nép varázslónak
nevezze.

Róma püspökeként felkarolta a keresztény hitlejlesztés
ügyét, és ő volt az első pápa, aki a szaracénoktól elfoglalt
Szentföld fölszabadításának gondolatát fölvetette.

A néphagyomány – még halála után ezer évvel is – néhány
szokatlan legendát kerít személyéhez. A lateráni főszékes-
egyházban található sírkövét, ha nagyon beteg valamelyik
pápa, napjainkban zarándokok ezrei keresik fel. Úgy tartják
ugyanis, hogy ilyenkor a szürkés márványlap „izzad”, nedves

foltok keletkeznek rajta, és mögötte csontok zörgése hallatszik. Ennyi év után a legenda még mindig varázslónak tartja őt, aki eladta lelkét az ördögnek. Íme, a példa arra, milyen nehéz lehetett azoknak a teológusoknak, akik a középkorban a természettudomány területére merészkedtek.

Egy másik legenda szerint III. Ottó német-római császár a lengyel uralkodónak ígérte Nagy Károly koronáját. III. Ottó ezért 1000-ban Aachenbe zárandokolt, ahol felkereste, és személyesen fel is tárta Nagy Károly sírkamráját. Megtalálta a koronázási jogart és a koronát, s Ravenna érintésével Rómába a pápához vitte. A pápa és a császár megegyezett, hogy a lengyel uralkodónak adják a jeles relikviát. II. Szilveszter azonban éjszaka álmot látott, melyben Gábiel arkangyal arra figyelmeztette, a koronát ne a lengyel királynak, hanem annak a követnek adja, aki másnap reggel a pápai udvarba érkezik. Reggel az Árpád családból származó magyar fejedelemnek, Vajknak a követe, Asztrik apát jött, és kérte a koronát fejedelem számára. Szilveszter kicsit gondolkodott, majd megáldotta a koronát, és még egy apostoli keresztet, valamint egy levelet küldött hozzá, melyben a magyarok királyát apostoli jogokkal ruházta fel. Ezzel kinyilvánította, hogy a koronát nemcsak az Istentől származó földi hatalom közvetítőjének, hanem egyben a magyar állam megtestesítőjének is tekinti.

EILMER MALMESBURY

(1010 k.)

Angol bencés szerzetes, nagyon keveset tudunk róla. Elsősorban arról lett nevezetes, hogy egy siklógéppel állítólag több mint 600 lányt repült. Ez akkoriban olyan szenzáció volt, hogy több évszázadon keresztül emlegették, bár a repüléssel való elméleti gondolatokat leginkább Baconnak tulajdonítják.

BOLDOG BÉNA HERMANN, Hermanus Contractus, Reichenau
Hermann

(Saulgau, 1013 – Reichenau, 1054)

Grófi családból származó bencés szerzetes, a középkor egyik legnagyobb tudósa, 1043-ban szentelték fel. Annak ellenére, hogy végtagjai teljesen le voltak bénulva, egész életében ülve, karszékekben tanított és dolgozott. Állandóan két szolga hordozékban vitte egyik helyről a másikra. Neki köszönhetjük az arab tudományos munkák első latin fordításait. Foglalkozott az időszámítás kérdésével, kitalált egy holdidőszámítást, és felfedezte a holdfogyatkozás kiszámításának a módját. Meghonosította a hordozható napórát, valamint a csillagászati kvadráns őseit. A zenébe, valamint a zenetörténetbe is beleszólt, a „hermanni hangjegyzést” róla nevezték el. Zeneszerzőként is maradandókat alkotott, neki tulajdonítják az Alma Mater Redemptoris, valamint a Salve Regina antifónákat is. A zseniális ember órákat, hangszereket s sok már akkor használatos szerkezetet készített. Rövid, mindössze 11 évig tartó szerzetesi működése alatt annyi mindent alkotott, hogy kortársai „korunk csodájának” nevezték.

SUGER

(? 1081 – Saint-Denis, 1151)

A Párizs-melletti Saint-Denis apátja. Születési helyéről, ifjúságának éveiről szinte semmi feljegyzés nem maradt. Annyi bizonyos, hogy 1112-ben választották a saint-denis-i kolostor apátjának. A nagy műveltségű főpap, VI. Lajos (1108–1137) és VII. Lajos (1137–1180) francia királyok zseniális tanácsadója, politikusa, építőművésze és korát több száz évvel megelőző feltalálója, polihisztor volt.

Minden energiáját az igazságszolgáltatás, a földművelés, az ipar és a kereskedelem megreformálására fordította. A ma már Párizs külvárosának számító híres apátsági kolostorban a gőz erejével kísérletezett, azzal próbált hajtani gépet. Mindezt hatszáz évvel James Watt előtt. A legtöbb kíváncsi turista, aki elzarándokol az apátsági templomba a királysírokhoz, nem is gondolja, hogy a kolostor egyik első apátja milyen zseniális tudós ember volt. Nevéhez fűződik Saint-Denis átépítése, melynek során tulajdonképpen megteremtette a gótikát. Jelmondata: „Novum contra usum” (Az új a megszokottal szemben).

ROBERT GROSSETESTE

(Stowe, 1175 k. – Buckden, 1253)

Lincolni püspök. Úgy ismeri az utókor, mint a tudományos gondolkodás atyját, mint a matematikai alapokon nyugvó természetkutatás úttörőjét. 1299-ben kinevezték Oxfordba professzornak, ő az első ferences, aki ott katedrát kapott. 1250-től pápai bíró. Levélben és szóban állandóan bírálta a pápai szék hosszas üresedését, az ünnepek nagy számát, sok főpap gögjét és hiányos felkészültségét, egyes papok rossz életét, tudatlanságát és némely alamiznaszedő szerzetestársa üzelmeit. *(Ne feledjük, a ferences rend kolduló rend!)*

Több tudományos munkája maradt ránk, így:

De sphaera (Csillagászati tanulmányok)

De luce (A fény metafizikája)

De accessione et recessione maris (Az apályról és a dagályról)

De lineis, angulis et figuris (Matematika a természettudományban)

De iride (A szivárványról)